

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Заступниця директора з навчальної
роботи

Олена МІШКУЛИНЕЦЬ

“29 серпня” 20 25 року

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
БК 4.2 КЕРІВНИК ГУРТКА ДИЗАЙНУ ТА ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ
В ЗДО

Підготовки : фахового молодшого бакалавра

(назва освітньо-професійного ступеня)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Навчальна програма з дисципліни «Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО» для здобувачів освіти

з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

Розробник (укладач) програми:

Валерій БАСАРАБ, викладач технологічної освітньої галузі вищої категорії, викладач –методист, старший викладач

Програму схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії викладачів мистецьких та технологічних дисциплін

Протокол № 1 від «25» серпня 2025 року

Голова предметної (циклової) комісії

_____ (підпис) (Олена БЛІК)
(ім'я та прізвище)

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження методичною радою ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Протокол № 1 від « 25 » серпня 2025 року

Голова методичної ради

_____ (підпис) (Тетяна ІСАК)
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Програма з навчальної дисципліни «Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО» укладена згідно з навчальним планом ОПС «фаховий молодший бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта та спрямована на виконання вимог Закону України «Про освіту», «Про фахову перед вищу освіту», «Закону про дошкільну освіту», Концепції розвитку інклюзивної освіти, Державного стандарту дошкільної освіти.

Програма спрямована на забезпечення студентів професійними компетентностями для використання у педагогічній та художньо-творчій діяльності, вивчення методики навчання образотворчого мистецтва, аналіз мистецьких творів, об'єктів естетичного предметного середовища, вміння характеризувати стилі та напрямки мистецтва, акцентує увагу на художньо-естетичному розвитку особистості учнів, сприяє отриманню навичок в освітній галузі, освітньому дизайні (процес проектування та створення ефективних та привабливих рішень для навчання).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є забезпечення відповідних педагогічних умов для якісної професійної підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері надання освітніх послуг у закладах дошкільної освіти, закладах фахової передвищої освіти. Підготовка скерована на формування у бакалаврів загальних і фахових компетентностей у галузі сучасної педагогіки, а саме: оволодіння комплексом теоретико-методологічних, методичних знань із обов'язкових та вибіркового навчальних дисциплін та здатність практично втілювати їх в майбутній професійній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. Засвоєння здобувачами освіти технологічних прийомів обробки різних матеріалів.
2. Озброєння здобувачів освіти необхідними практичними вміннями й навичками виготовлення та художнього оформлення виробів.
3. Розвиток художнього сприйняття.
4. Вміння відчувати колір, форму, усвідомлювати емоційну виразність об'єкту.
5. Здійснювати відбір засобів, що дозволяють передавати його образний зміст.
6. Застосовувати набуті знання, вміння і навички при виконання творчих завдань.

7. Оволодіння методикою навчання художньої праці дітей дошкільного віку.

8. Виховання у здобувачів освіти активності, самостійності, прагнення до творчості.

9. Художньо-естетичне виховання через власну декоративну та творчу діяльність, розвиток та ціннісна орієнтація на традиціях народного мистецтва України

1.3 Опис знань та вмінь, яких повинен набути здобувач освіти після вивчення курсу «Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО»

Вивчення курсу «Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО» ґрунтується на знаннях з психолого-педагогічних, професійно-орієнтованих і спеціальних навчальних дисциплін, у результаті чого здобувач освіти повинен **знати:**

1. особливості різних матеріалів, призначених для дитячої творчості;
2. технологію їх обробки;
3. способи конструювання та оформлення об'єктів праці;
4. види різних матеріалів, їх властивості, технологію обробки і застосування, назви інструментів, що використовуються при обробці матеріалів, їх будову, призначення, прийоми користування;
5. правила безпечної праці при обробці різних матеріалів, вимоги гігієни праці;
6. основи художнього конструювання виробів, конструктивні особливості виготовлення виробів;

уміти:

1. обробляти папір і картон; володіти прийомами трансформування паперу для отримання іграшок, елементів декоративного оформлення та інш.;
2. знаходити кілька конструктивних рішень;
3. підбирати кольорові сполучення за контрастом і гармонією;
4. обробляти природний матеріал різними способами згідно його властивостей (за допомогою клею, пластиліну, ниток, дроту);
5. передавати узагальненість образу, стильову єдність;
6. виготовляти предметну, сюжетно-тематичну аплікацію за власним задумом, використовуючи особливості матеріалу для відображення характеристики образу;
7. використовувати різні вишивальні техніки для декорування виробів;
8. обробляти тканину, кроїти, зшивати для виготовлення м'якої іграшки, ляльок лялькового та пальчикового театру;

9. передавати характерні особливості форми, розміру, пропорції іграшок, взаємоспіввідношення їх частин;

10. розробляти ескіз вишивки, гармонійно поєднувати кольорові сполучення;

11. декорувати вироби, підкреслюючи образну виразність предмету за мотивами Українських народних промислів;

12. створювати ляльковий одяг за традиціями українського національного костюму.

Вивчення навчальної дисципліни спрямоване на формування професійних компетентностей майбутніх вихователів, до складу яких входять:

Загальні компетентності

Інтегральна компетентність

ІК 1. Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання й виховання дітей дошкільного (раннього та переддошкільного) віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій та фахових методик дошкільної освіти та характеризуються комплексністю та невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль за іншими особами у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здійснення безпечної діяльності.

ЗК 8. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК 1. Здатність до формування наскрізних умінь у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку: виявляти творчість та ініціативність, керувати емоціями, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, критично мислити, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати в команді.

СК 5. Здатність до формування у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку взаємин з оточенням (предметним, природним, соціальним).

СК 6. Здатність до розвитку психічно-емоційної сфери особистості дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

СК 9. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів).

СК 11. Здатність до організації та керівництва ігрової, художньо-мовленнєвої, зображувально-художньої діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

СК 12. Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку елементарних уявлень про різні види мистецтва та засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності в різних видах мистецтва

Програмні результати навчання

РН 5. Виявляти та узагальнювати результати різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку з використанням педагогічних технологій

РН 6. Формувати моральні цінності у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку відповідно до моральноетичних норм

РН 10. Організовувати умови безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні з урахуванням рівня розвитку дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

РН 14. Формувати компетентності у просторі освітніх напрямів роботи закладу дошкільної освіти через організацію самостійної творчої діяльності (ігрової, художньо-естетичної) дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку

РН 17. Формувати національно-патріотичні почуття у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, а також ціннісне ставлення до культурних надбань українського народу, повагу до представників різних національностей і культур.

Програма курсу розрахована на 90 години/ 3 кредити ЄКТС 3 них 30 – лекційних, 18– практичних, 42– самостійна робота. Форма контролю – залік (8 семестр).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО»

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Теоретичні й дидактичні основи художньої праці та організація художньої праці та дизайну з дітьми дошкільного віку

Тема 1. Роль художньої праці у всебічному розвитку дитини дошкільного віку

Психолого-педагогічні основи художньої праці. Аналіз змісту Базового компонента та програм дошкільної освіти щодо визначення основних підходів до розвитку дитини дошкільного віку в художньо-продуктивній праці. Значення художньої праці для всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Предмет і завдання курсу «Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО».

Тема 2. Психолого-педагогічні основи художньо-конструювальної діяльності дітей дошкільного віку.

Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО як засіб формування творчої особистості дитини. Розвиток психічних процесів дитини засобами художньої праці. Сприймання як основа занять дітей художньо-конструювальною діяльністю. Розвиток сенсомоторики та координації рухів дитини у процесі занять художньою працею.

Тема 3. Дизайн. Дитячий дизайн: види та сутність.

Дизайн як засіб збагачення духовного світу людини. З історії розвитку дизайну. Види дизайну та їх характеристика. Дитячий дизайн. Види дитячого дизайну та їх характеристика. Особливості використання основ дизайну у роботі з дошкільниками

Тема 4. Дидактичні основи роботи з дітьми у галузі художньої праці та художнього конструювання (дизайну).

Поняття про колір та його властивості. Основні принципи організації роботи з дошкільниками у галузі художньої праці та художнього конструювання (дизайну). Форми навчання дошкільників художньої праці та основ дизайну. Методи навчання дошкільників художньої праці та основ дизайну. Роль вправ і творчих завдань у навчанні дошкільників художньої праці. Аналіз дитячих робіт з художньої праці.

Змістовий модуль 2. Робота з папером, картоном, природнім матеріалом

Тема 5. Техніка трафарету, штампу і шаблону в процесі обробки паперу і картону. Розробка дизайн-проектів

Короткі відомості з історії виникнення паперу та розвитку паперової промисловості. Виробництво паперу і картону на Україні. Сучасні машини і обладнання паперових підприємств. Використання паперу в різних галузях господарства.

Поняття про трафарет, шаблон, штамп. Використання трафарету, штампу і шаблону в окремих галузях виробництва поліграфічної, текстильної, художньої, будівельної промисловості. Використання трафарету, штампу і шаблону в практиці масового виготовлення наочних посібників, ігор, іграшок, костюмів і головних уборів для свят і творчих ігор.

Тема 6. Аплікація. Вирізування симетричних та асиметричних форм, плетіння килимків.

Поняття про аплікацію. Використання аплікації в дитячому садку при створенні картин орнаментів, прикрашенні альбомів, наочних посібників, при

виготовленні дидактичного матеріалу, іграшок. Матеріали для аплікації: папір, природні матеріали (солома, засушені рослини, насіння, кора дерев, тополиний пук). Матеріали для фону: глянцевого, оксамитового, шагренового, тисненого, срібного, бронзового папіру, картон, планшети та ін. Клеючі суміші. Обладнання.

Тема 7. Конструювання об'ємних виробів з паперу в ДНЗ .

Папір і картон придатні для виготовлення об'ємних виробів. Специфіка роботи з картоном. Прості об'ємні вироби із смужок паперу, квадратних, прямокутних листів. Об'ємні вироби прямокутної, циліндричної форми. Склеювання за допомогою зубчиків і прямокутних відгинів.

Оформлення об'ємних виробів аплікацією з кольорового паперу. Використання об'ємних виробів як ігрового матеріалу.

Тема 8. Виготовлення виробів в техніці пап'є - маше.

Поняття рельєф (барельєф, горельєф). Застосування пап'є-маше в декоративно-прикладному мистецтві. Обладнання, інструменти та пристосування для роботи з пап'є-маше. Матеріали. Організація робочого місця. Виконання рельєфів та об'ємних форм за моделлю та формою: виклеювання, сушіння, зняття копії з форми, монтаж виробу.

Грунтування, шліфування та оздоблення виробу (передача різних фактур, фарбування і розпис).

Змістовий модуль 3. Робота з різними матеріалами

Тема 9. Етно-дизайн при виготовленні ялинкових прикрас (плоскі ялинкові прикраси). Виготовлення об'ємних ялинкових прикрас.

Виготовлення ялинкових прикрас з різних матеріалів. Короткі методичні відомості про організацію роботи дітей по виготовленню різних прикрас.

Ялинкові прикраси: прапорці - підвісні і на паличках, прості і фігурні, односторонні і двосторонні, одноколірні і різнокольорові; зірки (4-6-8-кутні); сніжинки; підвіски з частин круга; гірлянди - без клею, на одній або двох нитках; ланцюжки; іграшки площинні. Іграшки за готовими викройками. Ялинкові прикраси: напівоб'ємні – на конусі; об'ємні – циліндричні, конічні. Інноваційні технології у виготовленні ялинкових прикрас.

Тема 10. Ознайомлення з природним матеріалом, який використовується в аплікації в процесі навчальної дизайн-діяльності.

Знайомство з природним матеріалом, який використовується в аплікації: солома, засушені рослини, квіти, тополиний пух, насіння, лушпина часнику, цибулі, кора дерев, шкірка апельсина, мандарина, ячної шкарлупи та ін. Заготівля соломи. Засушування листків квітів із збереженням їх природних кольорів, форми. Зберігання природних матеріалів.

Використання аплікації із засушених рослин в дитячому садку в наочних посібниках, при оформленні листівок, групових кімнат.

Аплікація: предметна, сюжетна і декоративна. Аплікація з цілих форм рослин та їх частин, з форм вирізаних з рослин. .

Різноманітність природного матеріалу: шишки, жолуді, кісточки, шкаралупа грецького горіха, кора, береста, гілки. Збір природного матеріалу, заготівля, зберігання. Інструменти, що використовуються при обробці

природного матеріалу. Прийоми обробки: різання, розпилювання, стругання, свердління, розпарювання, згинання, склеювання, випалювання.

Склеювальні суміші для роботи з природного матеріалу.

Художнє плетіння з природного матеріалу. Види плетіння в залежності від матеріалу: лозоплетіння, рогозоплетіння, плетіння з соломи, з обгорток качанів, кукурудзи, трави.

Тема 11. Конструювання іграшок з непридатних дріб'язкових матеріалів (меблі, транспорт).

Матеріали для конструювання: сірникові коробки, катушки, дріт, шнурки, поролон, гудзики, побутовий посуд з полімерів, папір, бляха. Прийоми виготовлення деталей для майбутнього виробу; заклеювання прямокутниками і смужками з паперу. Декоративне оформлення виробів кольоровим папером, шнурком, дротом. Використання виробів з непридатних дріб'язкових матеріалів в дитячому садку.

Поняття утилізованої пластмасової продукції. Виготовлення сувенірів з поролону, пластмас та інших матеріалів. Ознайомлення з різними матеріалами, що використовуються для виготовлення сувенірів. Типологія сувенірів. Виготовлення сувенірів із застосуванням різноманітних технік.

3.Рекомендована література

Базова

- 1.Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керів. : А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. В. Гавриш та ін. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
- 2.Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі”. –К.: Світич, 2009.– 430 с.
- 3.Балабанова Т.Б., Гордіюк Н.В., Люліна З.М. Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО в дошкільному навчальному закладі // бібліотечка вихователя дитячого садка.– 2006, №9–10.С.1–17.
4. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч.-метод. посібник /О.Ф. Ботюк. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 64 с.
5. ВеремійчикІ.М. Стежинка до майстерності./Веремійчик І.М. – К.: Педагогічна думка, 2002. – 128 с.
6. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність у дошкільних закладах./Н. А. Горошко– Харків:Ранок, 2007.–224 с.

7. Дробчак Я. Листівки-саморобки як засіб розвитку творчості // Початкова школа. – 2006. - № 3. – С. 25-26.
8. Каньоса Н. Г. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості дошкільників : навч.-метод. посіб. / Н. Г. Каньоса. – Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2015. – 188 с.
9. Каппалова Н.М. Гурткова робота з аплікації та орігамі / Н.М. Каппалова. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 80 с.
10. Карпова С.О. Уроки художньої праці. Флористика: навч. Посіб. [для вчителя почат. шк.] / С.О. Карпова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 24 с.
11. Комісарик М.І., Беспалько Г.М. К 630 Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО з основами дизайну : метод. посібник до самост. роботи / М. І. Комісарик, Г. М. Беспалько. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 116 с.
12. Котелянець Ю.С. Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО: альбом для дітей старшого дошкільного віку./ О.В.Агеєва, Ю.С. Котелянець. - Київ, Видавничий дім «Освіта», 2013, 96 с.
13. Котелянець Ю.С. Казкові пригоди: альбом для розвитку мистецьких здібностей дітей 4-5 років. / О.В.Агеєва, Ю.С. Котелянець. - Київ, Видавничий дім «Освіта», 2015, 64 с.
14. Котелянець Ю.С. Майстерня чарівників. Альбом з художньої праці для дітей старшого дошкільного віку (осінь-зима). / О.В.Агеєва, Ю.С. Котелянець. - Київ:УОВЦ «Оріон»,2019 -64с.
15. Котелянець Ю.С. Майстерня чарівників. Альбом з художньої праці для дітей старшого дошкільного віку (весна-літо). / О.В.Агеєва, Ю.С. Котелянець. - Київ:УОВЦ «Оріон»,2019 -64с.

16. Кривоніс М.Л., Дроботій О.Л. Сенсорний розвиток дошкільнят 5 – 6 років./ М.Л.Кривоніс, О. Л.Дроботій – Х.: Видавництво «Ранок», 2012. – 256 с.
17. Методичні матеріали до лабораторного практикуму навчальної дисципліни "Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО та основи дизайну": навч.-метод. посіб. / уклад. С. І. Матвієнко, Т. Г. Коломоєць, О. В. Лісовець. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 115 с
18. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка./ Т. І. Поніманська –К.: Академвидав, 2006.–456с.
19. Хомярчук А.П. Пізнаємо, щоб творити.– Луцьк:Видавнича книга,2009.– 52с.
- 20.Керівник гуртка дизайну та художньої творчості в ЗДО та основи дизайну : навч. посіб. / С. І. Матвієнко. – Ніжин :Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. – 201 с.

1

Допоміжна

1. Богатєєва З.А. Мотиви народних орнаментів в апікаціях. / З.А. Богатєєв. - Київ, 1991. – 122 с.
2. Бутріль В. Навчати праці естетично, цікаво, творчо./ В. Бутріль – Київ: Початкова школа, 2004.– 146 с
3. Віденко Н.Д. Ялинкові прикраси. / Н.Д. Віденко. Фото. Н. Діденко. – К.: Країна мрій, 2007. – 48 с
4. Веремійчик І. М. Майстровиті руки / І. М. Веремійчик. – К. : Освіта, 2012. – 180 с.
5. В. Копалова Н.М. Гурткова робота з апікації та орігами./ Н.М. Копалова – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 80 с

6. Лапицька О.А. Орігамі / Фото. Ю. Кузьменка. – К.: Країна мрій, 2008. – 48 с.
7. Литвинець Е.М. Українське народне мистецтво. Вишивання і нанизування: [Альбом] / – Е.М. Литвинець. - К.: Вища школа, 2004. – 335 с
8. Людмила Репіленко. Аплікація з природного матеріалу. / Репіленко Людмила. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 88 с.
9. Низьковська О. Праця – ефективний засіб формування предметно-практичної компетенції дошкільників / О. Низьковська // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. – №12. – С. 16-27.
- 10.Половіна О. Художньо-педагогічне спілкування з дітьми раннього віку через дидактичну гру / О. Половіна // Бібліотечка вих. дитячого садка. – 2013. – №12. – С. 7-8.
- 11.Самойленко О. Лялька власноруч / О. Самойленко, С. Романцов // Дошк. виховання. – 2013. – №10. – С. 28-29
- 12.Сковронський В.М. Народна іграшка. / В.М. Сковронський. – Київ: Мистецтво, 2001. – 132 с.
- 13.Соколова С. Азбука орігамі. / С. Соколова – К.: Країна Мрій, 2006. – 432с.
- 14.Тименко В.Л. Обдаровані пальчики. / В.Л. Тименко – К.: ЛТД Спалах, 1998. – 122 с
- 15.Харитонович О. Розвивальне середовище групових приміщень : структура і зміст / О. Харитонович // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. – №11. – С. 41-51

Інформаційні ресурси

1.Базовий компонент дошкільної освіти в Україні
http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponent-doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/ <http://www.mon.gov.ua/ua>

2. Все для дитячого садка. Режим доступу: ditsad.com.ua
3. Впевнений старт [Електронний ресурс] // Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку / наук. кер. прогр. : О. В. Проскура. – Київ, 2013. – 67 с
4. Гурткова робота з художньої праці. Режим доступу: www.dnz-sonechko.net.ua/ гурткова робота
5. Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"), (затверджена від 3 листопада 1993 р. N 896). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93>
6. Міністерство освіти і науки України www.education.gov.ua
7. Уроки праці в ДНЗ. Режим доступу: redkorilka.com.ua/vospitateljam/.../index.htm
8. Крій та шиття. Види ручних швів. - <http://ginkanew.ru/svoimi-rukami/krij-ta-shittja/2259-vidi-ruchnih-shviv.html>
10. http://subject.com.ua/lesson/work/3klas_1/21.html
11. <http://sevas-wot.org.ua/kvilling-dlja-pochatkivciv-istorija-osnovni.html>
12. Корисні поради. - <http://poradumo.pp.ua/svoimu-rukamu/21519-orgam-dlya-pochatkvcv.html>

4. Засоби діагностики успішності навчання

Індивідуальне і фронтальне опитування, оцінювання письмових завдань, дидактичне тестування, перевірка творчих завдань, перевірка практичних робіт.

5. Форми підсумкового контролю успішності навчання: залік